

nem corporum ac si ea essent minus conformia doctrinae catholicae; quandoquidem ea doctrina huiusmodi systemata nullatenus attingat. Atque ita studio partium semoto, et in rebus disputabilibus unicuique libertate permissa, vires omnium amico foedere coniungentur ad dogmata certa et necessaria vindicanda.

THESES XV^a

I Distincto fine unionis a conditione necessaria partis ut ad finem naturaliter ordinetur, II docemus finem unionis esse ipsum hominem qui ex ea existit; conditionem vero esse naturalem imperfectionem spiritus humani qui ex unione cum corpore completur.

DECLARATIO I. PARTIS. Quaestio haec est admodum necessaria; nisi enim veram sententiam teneas circa finem unionis, implicas te difficultatibus insolubilibus in quibusdam sequentibus quaestionibus, e. g. in quaestione de animae immortalitate. Nam si statuis finem unionis esse ut anima valeat intellectivam vim exercere, consequens videbitur non posse animam sine corpore vivere: et idcirco non superesse eam fato corporis sui. Solvenda est autem quaestio non ex praecipua quadam opinione eorum quae deinceps statuere velimus, sed argumentis de promptis ex ipsa rei natura, sive a priori sive a posteriori ea colligantur.

Itaque advertimus duas esse hac in re distinguendas quaestiones; priorem nempe cur spiritus uniatur corpori? alteram, quid requiratur in spiritu ut eius unio cum corpore sit, prout supponitur, naturalis? quae altera quaestio potest et hoc modo proponi: cur hic spiritus, non autem aliis, uniatur corpori? Prior est quaestio de fine unionis; altera est quaestio de conditione necessaria parti ut eius unio sit naturalis. Necesse est scilicet finem esse cur unio fiat, et necesse est partes esse idoneas ad hunc finem, nam per ipsas obtinetur.

DEMONSTRATIO II. PARTIS. Iam vero priori quaestioni brevis est et expedita responsio. Unitur scilicet spiritus cor-

CAPUT III. THESIS XV.

417

pori in unitatem naturae ut exsistat homo. Hoc enim bonum est atque ingens bonum quod merito ab auctore naturae intendi potest. Est enim opus nobilissimum, quod divinam sapientiam et potentiam paeclare manifestat, quo duas diversae et adversae naturae spiritus et corpus in unitatem coalescunt, totiusque creati universi synthesis et recapitulatio exsistit. Sane finis operis ille est qui opere ipso obtinetur; atqui unione harum partium obtinetur homo qui neque est singulae partes, neque unio, sed quoddam consequens haec: ergo.

Alteri quaestioni ut faciamus satis, advertimus 1° spiritum humanum naturaliter esse sensitivum ea sensibilitate quae per organa corporea exercetur. Id a posteriori liquet: constat enim spiritum humanum exercere vim sensitivam mediantibus organis corporeis, ex quo colligitur inesse ipsi hanc vim sentiendi; porro haec virtus oportet ut sit ei naturalis; vis enim activa vel est natura, vel proprietas naturae. Iam vero 2° si spiritus humanus naturaliter est sensitivus mediantibus organis corporeis, constat certe ratio cur naturaliter corpori uniatur. Advertimus praeterea 3° spiritum intelligentem indigere determinatione aliqua extrinseca ad intelligendum; et per se quidem, si spiritus tantum ratio habeatur, indifferentem ipsum esse ad unum aut alterum modum determinationis; naturale vero esse illi eam quae cum sua determinata natura cohaeret. Iam vero sensatio potest esse principium determinans cognitionis intellectivae, ut in Cap. IV declarabitur: cum ergo naturale sit spiritui humano sentire; naturale est ei quoque per sensationem ad intelligendum determinari. Ex quibus proinde consequens est esse in spiritu humano conditionem necessariam ut naturaliter corpori uniatur. Liquet vero tandem 4° hanc conditionem redire ad quamdam imperfectionem spiritus humani. Imperf ectio est enim spiritus quod ei sit naturalis modus formalis existendi et operandi proprius naturae inferioris corporeae, qui modus operandi est per se perfectio non simplex sed mixta (O. C. IV. n. VI). Ex quo consequitur spiritum hu-

manum qui immediate attingit inferiorem ordinem sensitum et cum eo formaliter communicat, esse postremum in serie spiritualium naturarum. Et quia vis intellectiva spiritus conformis est perfectioni ipsius naturae, hinc consequens est vim intellectivam spiritus humani esse et ipsam imperfectam, ac extremam in ordine spiritualium naturarum.

Verum est igitur unionem hanc corporis et animae esse in bonum animae, fierique per eam satis exigentiae alicui animae ipsius. Cf. quae dicemus disputantes de Immortalitate spiritus humani.

THESIS XVI^a

I Identitas humanae personae non in conscientiae unitate sita est; II sed ex his tribus simul exsurgit, a) ex identitate animae simplicissima, b) ex identitate corporis propria vegetantium, c) ex identitate unionis perseverantis inter utrumque.

DEMONSTRATIO I. PARTIS. Lockius censuit eatenus hominem esse eundem qui antea fuit, quatenus conscientia sua ad praeterita facta se porrigit, eaque cum praesenti statu connectit eo quod omnia sibi eidem tribuit. Hoc vero falsissimum est. Nam 1° hoc posito homo nullus esset identicus secum ipso genito et nato; horum enim factorum nulla est conscientia: 2° si alicuius facti intermedii conscientia pereat, abrumperetur simul, et non abrumperetur identitas: abrumperetur, quia deest conscientia; non abrumperetur, quia subiectum, quod facti proximi conscientiam non habet, est subiectum idem quod habet conscientiam facti alicuius praecedentis illud quod e memoria excidit: nisi ergo hic homo desiverit esse, et postea idem restitutus fuerit, idem semper permansit (cf. quae in Theolog. dicemus in quaestione de divina conservatione). Sane 3° conscientia est actus quidam, quo identitas cognoscitur, ideoque supponit identitatem, non eam constituit. Et re quidem vera persona non est actus quidam aut series actuum, vel quaedam facultas, sed est

substantia, eaque integra et tota (O. Th. XVI); identitas ergo personae non est nisi identitas substantiae totius.

DEMONSTRATIO II. PARTIS. Cum persona sit substantia, et persona humana sit substantia composita, identitas eius est identitas substantiae compositae. In eo ergo est sita haec identitas ut substantia composita hominis eadem maneat, quoad manet homo. Iam vero haec substantia eadem manet, cum haec tria manent: nimurum spiritus, corpus, utriusque substantialis unio: his enim in concreto existentibus habetur hic homo.

Porro spiritus idem manet quoad substantiam, cum sit simplex: unio eius substantialis cum corpore eadem manet quoadusque manet homo; corpus idem manet secundum eam rationem, qua corpus humanum est, nempe identitate propria vegetantis, quae in eo est sita ut 1° ab eodem principio informetur; 2° ut materia non nisi sensim sine sensu succendentibus loco decadentium particulis quae propriae fiant organismi praexistentis, iugiter innovetur et conservetur.

Ex quo patet identitatem hominis praecipue ex spiritu petendam esse, quod et sensus communis hominum confirmat qui putat eosdem esse qui nunc in caelo sunt, et olim in hoc stadio mortalitatis vixerunt. Et reapse eaedem sunt personae, sed incompletæ: neque enim aliud suppositum esse potest, dum manet idem principium formale naturae praexistentis ordinatum ad unionem cum corpore, licet esse corporis totum desierit.

ARTIC. III.

De animae origine et duratione.

THESES XVII^a

I Anima humana est substantia, quae non est ens a se sed ab alio, ideoque producta. II Non autem existit per emanationem a divina substantia, III neque est e materia educta, IV neque per traducem propagata: V sed ex nihilo per creationem producta; VI non quidem ante quam corpus suum, seu materia quam informare debet, existaret; sed VII tum creatur seu infunditur materiae organicae, cum eadem materia apta est ad quaedam opera vitae cum anima exercenda.

DEMONSTRATIO I. PARTIS. Animam humanam substantiam esse iam constat. Est porro substantia quae non est ens a se, sed ab alio, non necessarium, sed contingens. Sane ens a se seu necessarium illud est quod est immutabile et infinitum; atqui anima mutabilis est cum ab una affectione ad aliam, ab ignorantia ad cognitionem, ab una perfectione ad eius omissionem, vel a defectu eius ad eiusdem possessionem transeat. Est proinde finita, quia mutabilitas arguit limites in perfectione (O. Th. XXX. p. III): ergo anima non est ens a se (cf. dicta in Cosmol. C. IV. Th. XXXI). Si autem non est ens a se sive necessarium, ergo est ab alio; seu contingens, quia nullum medium. Iam vero ens contingens esse ab alio perinde est ac existere eo quod producitur: ergo.

DEMONSTRATIO II. PARTIS. Haec sententia universalius et plenius in Theologia refutabitur. Id modo satis sit quod subdimus. Haec sententia vel ita accipitur ut anima sit particula quaedam substantiae divinae, vel saltem ita ut anima sit modus quidam divinae substantiae, quae diversimode modificatur. Iam vero prima hypothesis 1° facit divisibilem Deum, ideoque iis argumentis profligatur quibus di-

CAPUT III. THESIS XVII.

vina simplicitas demonstratur: 2° pantheismum realem inducit, pars enim divinae substantiae est substantia divina, ideoque omnis anima Deus esset: sive ens a se, quod repugnat. Altera vero hypothesis 1° tollit ab anima rationem substantiae. Quod si dicatur anima substantia esse ratione substantiae divinae quae modificatur, et est realiter identica suis modis, rursus 2° pantheismus inducitur quia sic substantia animae esset ipsa substantia divina. Ergo.

DEMONSTRATIO III. PARTIS. Sane e materia educitur quod existens in potentia ipsius fit per virtutem causae agentis esse actu in ipsa. Existit autem in potentia materiae non quidem id quod potest tantum in eadem recipi, sed id quod virtualiter in eius essentia praecontinetur. Ita e materia educuntur modificationes ipsius, figura, motus etc. quae quoad entitatem suam iam in essentia materiae continentur. Atqui anima humana tum quia est sentiens, tum potissimum quia intelligens et volens, nequit contineri virtualiter in essentia materiae; quod enim perfectius est nequit in alio imperfectiore virtualiter contineri; ergo nequit ab eadem educi. Praeterea quod e materia educitur, nequit, ut vera sententia docet, esse nisi modus eius; atqui anima nec modulus est, multoq[ue] minus materiae modulus. Ergo.

DEMONSTRATIO IV. PARTIS. Animam propagari per traducem Tertullianus censuit, Augustinus hac in re dubius haesit. Ea in hoc est ita ut per generationem a parentibus sicut accipitur corpus filii, ita anima quoque accipiatur. Quod quidem multipliciter fieri potest, vel quatenus animae omnes iam ante in primo parente existenterint, et ab eo deinceps derivatae sint, ac porro derivent in posteros, vel quatenus virtute existant in parentibus, qui vel creando, vel educendo ex aliquo subiecto animam filiorum producant. Atqui prima hypothesis primum animae originem non explicat, cum enim ponat eas simul actu existentes in uno homine, adhuc quaeritur quomodo in eo inceperint existere. Praeterea absurdum est plures animas in uno homine esse si ibi dicantur fungi munere animae; quod si ibi dicantur tantummodo manere exspectantes destinationem, id rursus

falsum est, quia nulla adest ratio sufficiens cur animae posterorum in parentibus includantur. Et sane si successive derivantur animae a parentibus, eae per generationem ab uno in alium transfunduntur, ita ut singuli a nativitate praeter suam animam eas omnes accipiant quae in suis posteris sunt exstituae. Iam vero in feminas ne an in viros transfunduntur animae? una enim pro prole utriusque sufficit. Tum quid fit de illis animabus inclusis in corporibus eorum qui generationi operam non dederunt?

Altera hypothesis absurdia quoque est, tum quia creare Deus unus potest; tum quia subiectum, e quo educeretur, vel esset corpus parentum aut filii; atqui anima e materia educi nequit: vel esset anima parentum, a qua filiorum anima educeretur decerpendo partem ipsius; atqui ab anima parentum, cum simplex sit, nulla pars decerpi potest. Ergo.

Qua ergo ratione parentes dicuntur generare hominem? Hominem generant, quia causa sunt materiae proxime dispositae, cui ex lege naturae debetur anima rationalis; ideoque terminus intrinsecus quidem operationis parentum est dispositio materiae, extrinsecus vero, sed in quem natura-liter prior ordinatur, est existentia hominis infusa anima materiae, hac enim existente in materia existit homo. Prout ergo operatio parentum materiam idoneam efficit quae sit corpus humanum, et ex lege naturae exigat animam rationalem, terminatur ea operatio ad ipsum hominem subsistem ex duplice eo principio.

DEMONSTRATIO V. PARTIS. Substantia simplex quoad quantitatem et essentiam nequit fieri nisi per creationem. Non enim fieri potest ex subiecto aliquo, esset enim tunc eius modus, substantia vero non est modus; neque fieri potest per compositionem plurium ex quorum unione resultet; simplex enim quoad quantitatem et essentiam nullo modo ex partibus exsurgit. Restat ergo ut fiat ex nihilo h. e. ea actione producatur quae totam eius realitatem prius non existentem totaliter efficiat, quae est actio creativa. Ergo anima quae talis substantia est, creatione producitur.

DEMONSTRATIO VI. PARTIS. Sunt qui cum Pythagora et

Platone putarunt animas praeexistisse olim ante suorum corporum formationem; corporibus autem includi in poenam scelerum admissorum. Opinio haec orta videtur tum ex neglecta vera notione unitatis compositi humani, tum ex necessitate explicandi miserias quibus homo, licet hac in vita nihil peccaverit, obnoxius est statim ac nascitur, in quas propterea propter crimen prius admissum incidisse et ratio studebat, et traditio quaedam, verissima quidem in se, sed vitio hominum sensim immutata docebat; traditio scilicet peccati capitis naturae.

Itaque falsam esse illam sententiam ita probamus. Si prius creatae sunt animae, vel tunc vixerunt, h. e. operatae sunt, vel non vixerunt. Si non vixisse dicantur, id profecto affirmari non potest nisi quatenus non potuerint vivere; dicendum est ergo non potuisse vivere; et tunc nulla fuit ratio sufficiens cur exsisterent tanto tempore, quo nihil operari poterant; ad quid enim conferebat earum existentia? Imo ratio fuit cur non crearentur, ens enim vivens exsistit ut operetur, seque operando perficiat. Si ergo operari non potest, creari non debet. Si vixisse dicantur, 1° nihil afferri potest quod rationem reddat cur modo oblitae sint omnium quae fecerunt, actus enim intellectus et voluntatis immanentes memoria conservantur, itemque habitus scientiae manent, neque ex coniunctione cum corpore obliterari possunt, quia hae sunt facultates ab organis independentes. 2° Si vixerunt: vel fuerunt in statu termini, vel in statu viae. Atqui non in statu termini fuerunt, quia succedit hoc aliud stadium mortalitatis. Neque in statu viae, quia in hac hypothesi praesens status deberet esse vel terminus, ideoque afferens praemium bonis, poenam malis, vel saltem *purgatio*. Atqui hic status dici nequit terminus, quia non affert certe praemium pro benefactis quod debet esse bonum infinitum; nec poenam pro malefactis, cum omnes homines ideoque etiam boni initio saltem vitae aerumnis iisdem afficiantur; poena autem in termino non est communis nisi malis.

Nec dici potest hic status *purgatio*: nam purgatio quae in hoc studio habet locum est purgatio libera, ad eam vero

requiritur ut anima sua flagitia detestetur et doleat, ad id porro postulatur ut anima sui criminis conscientiam habeat h. e. recordetur se peccasse, quod tamen modo nullatenus contingit; ergo. Ergo anima non exstitit ante corpus. Ergo nec peccavit antequam corpori coniungeretur; neque potuit coniungi corpori in poenam scelerum antea admissorum.

Quae altera pars sententiae ita quoque falsa demonstrari potest. Nam coniunctio animae cum corpore est ei naturalis, in ipsius bonum, non ergo malum est aut poena ipsi animae.

Dices: anima potest vivere post corpus, ergo etiam prius.

Resp. Quid fieri possit absolute non disputamus; negamus autem id factum esse, ac fieri posse spectato ordine rectae providentiae, ut ratio allata evincit. Unde negamus paritatem quae sane nulla est. Posito enim quod exsistat anima, postulat esse immortalis, et post mortem corporis in termino reperitur. Sed antequam corpus eius exsistat, nihil est quod postulet eius existentiam, et neque in via, neque in termino reperiri potest.

Nota. Extensio quaedam refutatae sententiae est metapsychosis, sive transmigratio animarum ab uno corpore post mortem eius in aliud tum eiusdem speciei, tum diversae, donec tandem, si Deus dederit, purgatae in coelum revertantur. Porro eodem fere arguento reiicitur; ac praeterea eo quod tollit omne discriminem essentiale bruta inter et homines.

DEMONSTRATIO VII. PARTIS. Quando ergo anima creatur? Cum non creetur ante corpus, sequitur tum creari cum exsistit corpus et proinde cum exsistit corpus aptum ut ei coniungatur; perinde est enim corpus non esse aptum ad coniunctionem ac non exsistere. Verum quandonam corpus aptum est? Sunt qui putant tum aptum esse cum corpus aptum est ad inserviendum animae pro exercitio vitae intellectivae; ideoque cum organis sensuum externorum et internorum est instructum. Verum nulla est necessitas huius sententiae. Non enim vitam tantum intellectivam anima vivit, sed et sensitivae et vegetativae quoque principium est anima.

Cum autem aliqua operatio exerceri ab ea potest, iam adest ratio cur possit creari. Ideoque *probabiliter saltem* creatur anima cum materia organica vitam vegetativam sub anima vivere potest; ut deinceps anima simul cum eo corpore adhuc incompleto membra distincta et organa sensuum sibi elaboret. Quia vero creatur anima ut pars hominis, et idcirco ut corpori coniuncta exsistat, non creatur extra corpus, sed in corpore, h. e. incipit per creationem exsistere in corpore suo, sive Deus eam creando infundit, et infundendo creat.

Qui recepto systemate scholastico de corporum constitutivis censuerunt animam tum creari et infundi corpori cum corpus iam in organa formatum est, et aptum operationibus vitae intellectivae, docuerunt successionem quamdam animarum in foetu humano. Voluerunt scilicet illud prius animari anima pure vegetativa, quia ab initio non est nisi vegetans quoddam, tum progrediente formatione corporis corrupti animam vegetativam et succedere sensitivam qua foetus evadat bestiola quaedam; tandem completo organismo corrupti animam sensitivam et infundi intellectivam, quae sit homo. Cf. Dante Purg. C. XXV.

Verum 1° ut probavimus sententia haec non est necessaria: 2° non satis cohaeret cum Ecclesiae sensu quae animam supponit esse in primo die conceptionis passivae, ut liquet ex festo Immaculatae Conceptionis (1). 3° « Istaem animarum successiones (ait Benedictus Piazza doctissimus Theologus in opere Causa Immaculatae Conceptionis. Act. III. a. II. n. 356) videntur metamorphoses quaedam ovidianis mirabiliores. Ibi enim nonnullos homines legimus casu aliquo mutatos in plantas, vel in bruta, ut Daphnem in laurum, Acteonem in cervum. Hic vero audimus hominem stata

(1) Ad probandam sententiam quod anima rationalis non statim ab initio conceptionis passivae corpori infundatur sed post aliquot dierum spatium, provocant veteres ad verba Ex. XXI, 22. secundum lectionem LXX (cf. Decretum Iovonis p. X. c. 57); verum in veritate hebraica nullum est fundamentum huius opinionis.

lege naturae prius plantam quandam exoticam esse, deinde non minus peregrinum brutum, et tandem hominem. » Cf. eundem ibid. n. 314 deinceps egregie de hac re disputantem.

THESIS XVIII^a

Anima humana I intrinsece est incorruptibilis, II extrinsece vero nulli creatae virtuti est obnoxia, a qua interitum sibi timere possit. III Separata autem a corpore potest esse et potest vivere.

DEMONSTRATIO I. PARTIS. Dupliciter contingere potest de-structio rei alicuius, per annihilationem aut per corruptio-nem. Annihilatio est cessatio existentiae totius substantiae nihil ex ea manente; haec autem fit per subtractionem actionis Dei conservantis esse rei. Corruptio vero est dissolutio totius in partes suas; corruptibile enim dicitur quod in par-tes dissolvi potest, qua dissolutione fit ut pareat totum quod corrumpi dicitur, manentibus partibus separatis. Hinc quod nequit interire dissolutione partium dicitur incorruptibile.

Iam vero ens simplex partibus non constat; ergo in partes dissolvi nequit; ergo est incorruptibile: atqui anima est ens simplex; ergo anima est incorruptibilis.

DEMONSTRATIO II. PARTIS. Anima non potest amittere esse nisi per annihilationem; atqui solus Deus potest anni-hilare: ergo nulla est virtus creata, quae possit animae interitum afferre. *Min, prob.* quia annihilatio fit per subtractionem conservationis, quae est continuata creatio; quae creatio propria est Dei solius: iam vero nulla creatura vim habere potest impedienda actionis divinae, atque adeo ne-quit impedire conservationem; ergo nequit annihilare.

Coroll. Ergo anima ex sesè, spectata eius natura, potest in aeternum esse et vivere.

Obiici potest. Cum anima sit ens contingens habet na-turalem tendentiam in nihilum; ergo spectata eius natura debet aliquando desinere.

Resp. Habet naturalem tendentiam in nihilum, *dist.* tendentiam negativam, *conc.* positivam, *neg.* ideoque nega-

tur consequentia. Scilicet tendentia negativa est ipsa im-potentia entis contingentis existendi et perseverandi in ex-sistentia a seipso; qua fit ut indigeat conservatione. Positiva esset ordo ipse entis contingentis ad nihilum. Porro iste ordo ad nihilum est absurdus; quia ad nihil nulla naturalis tendentia haberri potest: tendentia vero negativa non postulat ut res desinat, sed tantummodo efficit ut non a se, sed per divinam conservationem semper perseveret, sicut per crea-tionem incepit esse.

DEMONSTRATIO III. PARTIS. Vita animae quae est in actu secundo, consistit in operatione; vita vero in actu primo in facultate operandi est sita: atqui anima soluta a corpore potest operari: ergo vivere potest. *Prob. min.* Operationes praecipuae animae sunt intellectio et volitio: atqui anima separata a corpore potest intelligere et velle; ergo operari potest. *Prob. min.* Ad actus intellectus requiritur tum prin-cipium intelligendi, h. e. ipse intellectus, tum obiectum in-telligibile, tum applicatio intellectus ad obiectum sive de-terminatio intellectus ad intelligendum: atqui haec omnia praesto naturaliter sunt animae etiam separatae a corpore; ergo.

Prob. min. Nam 1° anima separata retinet adhuc in-tegrum principium intelligendi sive intellectum, [quia haec est facultas quae tota est solius animae: 2° obiecta intellec-tus sunt rursus omnia intelligibilia, et potissimum tum anima ipsa quae se intueri potest, tum ea obiecta quorum notitias in hac vita acceptas retinet memoria, quae in ipsa manet cum sit facultas solius animae: 3° Circa determina-tionem ad intelligendum difficultas esse potest; nam dum vivit coniuncta corpori anima, naturalis determinans intel-lectus est operatio sensibilis, sive obiectum externum per sensus et phantasiam apprehensum; iam vero separata anima a corpore, operatio sensibilis locum amplius non habet; ca-reat ergo anima naturali determinante cum separata est a corpore, et idcirco nequit actu intelligere. Neque dicatur manere species sive ideas aut notitias olim habitas in hac vita; nam 1° naturale determinans in altera vita debet esse

aequale pro omnibus animabus; porro pro animabus eorum, puta infantium, qui intellectualem notitiam nullam habuere, huiusmodi determinans haberi nequit; ergo non illud est quod naturale est animabus separatis, 2º Ideae et notitiae habitu retentae non satis per se sunt ad determinandum intellectum, nam ad censituendum intellectum in actu requiritur aliquid quod sit in actu; quod vero habitu habetur adhuc est in potentia. Quapropter et in hac vita ideae et notitiae habituales postulant per aliud excitari ut redeant actu. Dici pariter nequit naturale determinans fore ipsam essentiam animae quam intellectus intueri tum possit: etenim ut suam essentiam intellectus intueatur requiritur determinans, non enim sufficit realis praesentia, nam haec etiam nunc habetur qua maior haberi non potest. Nec putandum est modo intellectum per coniunctionem cum corpore impediri ab hac intuitione, ad quam tamen ex se solo sufficit; etenim tunc dicendum foret unionem animae cum corpore violentam esse, cum naturalem perfectissimam operationem intellectus impediret. Ergo non videtur suppetere animae separatae naturale determinans cognitionis.

His tamen concessis quae nobis vera videntur negamus consequi deesse animae separatae naturalem determinacionem ad intelligendum. Sane advertimus 1º puros Spiritus determinari posse ad intelligendum vel ex quadam operatione Dei, quam veteres appellabant infusionem specierum, vel alio modo: qua de re in Pneumatologia tractabitur.

2º Advertimus determinans ad intelligendum esse conditionem extrinsecam intellectionis pro intellectu determinato; nam non complet intrinsece eius vim, sed eam solum excitat propositione obiecti cognoscibilis, qua excitatione posita, actus cognitionis ex sola vi intellectus adaequate procedit.

Hinc 3º intellectum finitum postulare quidem ex sua natura determinationem aliquam, sed per se, ut intellectus est, indifferentem esse ad hanc vel illam; quia cum sit ipsi extrinseca, quaecumque sit, eius essentiali conditionem non mutat.

4º Advertimus intellectui nostro naturalem esse determinationem per sensibilem operationem non quatenus intellectus est, sed quatenus est intellectus talis coniunctus corpori cum eo constituens unam completam naturam. Haec vero determinatio ita est ei naturalis, ut possit in alio statu naturalis quoque ei esse determinatio illa, qua purus spiritus determinetur. Sane quatenus intellectus est potest esse sine corpore, et potest determinari eo modo quo alii spiritus determinantur, generice enim cum ipsis convenit: ex eo autem quod sine corpore esse potest, et potest eo modo determinari consequitur quod si sine corpore existat, ille modus determinationis ab eo exigatur, quatenus enim intellectus est exigit naturaliter media necessaria ad actum quem naturaliter potest: ergo talis determinatio in statu separationis ne dum possibilis est, sed est ei naturalis. Quaestio ergo omnis huc redibit, an spiritus separatus a corpore postulet existere: si enim id verum esse probetur, iam consequens erit quod in eo statu sit ei naturalis ille modus intelligendi, qui est certe ipsi possibilis eo quod est spiritus.

Dices: non potest esse naturalis animae duplex modus diversus operandi. Resp. Non potest esse naturalis duplex modus operandi diversus per aliquid intrinsecum, *conc.* diversus per aliquid extrinsecum, *neg.* Porro determinans ut diximus, est conditio extrinseca.

Deus vero determinare animam potest vel singulis vicibus, quod non est necessarium; vel semel e. g. determinando animam ad se intuendum, qua intuitione cum actu fiat cogitans potest deinceps alias cognitiones actuales sibi comparare, intuendo species in memoria reconditas, atque ex iis et ex se ipsa cognita plures alias notitias ratiocinando colligere. Ergo etiam determinatio naturalis ad intelligendum praesto est animae separatae. Iam vero si intelligere potest, poterit etiam actus voluntatis exercere circa obiecta quae intelligit; nam et ipsa voluntas facultas est solius animae, et posita cognitione adest obiectum in quod voluntas tendat; determinatio autem tum est ab intellectu quatenus proponit obiectum, tum ab ipsa voluntate cuius proprium